

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

Spektakl Situacionističke Internacionale — Maj '68.

Spektakl Situacionističke Internacionale — Maj '68.

Naslov originala: *Lo spettacolo e le sue macerie*, "Machete", br. 2,
4/2008, Italia

S talijanskog prevela: Erika Preden

anarhisticka-biblioteka.net

Dok se Debordovo *Društvo spektakla* ocjenjuje kao tekst koji najučinkovitije prenosi situacionističku kritiku postojećeg svijeta, pokret okupacija iz francuskog maja '68. smatra se vrhuncem njihove prakse, njihov ulazak u Povijest.

Uz akademsku se historiografiju, koja je u početku namjerno ignorirala ili minimalizirala ulogu SI u genezi i kasnijem razvoju tadašnjeg proljeća oslobođenja (preferirajući okrenuti reflektore na pristojniji pokret *Mars 22*), postepeno razvijala oprečna teorija koja je, invertirajući trend, podigla spomenik svojim idolima.

Međutim, s lakoćom opažamo kako je *loša reputacija* kojom se situacionisti rese pri svakom evociranju majskih dana, u biti najvećim dijelom izgrađena a posteriori, kao plod banalnog silogizma koji se stalnim ponavljanjem pretvorio u stečenu istinu. Ovi su uspješni menadžeri vlastitog lika pronašli oslonac, osim u svom neospornom talentu, u publici koja je pjevala hvalospjeve *brandu*, promovirala ga, i u nehotimičnom doprinosu medija, naviknutih na podjelu fiktivnih uloga sudionicima događaja u trenutku njegove medijske rekonstrukcije. Nakon što su mladom studentu Cohn-Benditu nadjenuli titulu *lidera* prosvjeda, nedostajao im je netko zreliji tko bi mogao odigrati ulogu *crne duše* pobune. SI je savršeno odgovarala ovoj mračnoj ulozi, a i ona ju je priželjkivala.

Kao što se Bela Lugosi do te mjere identificirao s ulogom koja ga je proslavila da se čak dao pokopati u Drakulovom kostimu, tako su i situacionisti nastavili glumiti "loše učitelje" nakon spuštanja zastora i odlaska publike. Stoga možemo reći da su bili slični onim istim "grupicama" koje su u ono doba bila česta meta njihovih izrugivanja, budući da su se i one isto tako požurile uzjahati majskog zmaja pobune kako bi izvukli koristi iz njegove snage i ljepote, a istovremeno povećali svoju klijentelu. Ipak je entuzijizam koji se širio tih strastvenih dana mogao biti velika investicija za budućnost. Iz toga će se izroditi patetična konkurencija između situacionista (po kojima je sve započelo agitacijom četvero ili petero "antistudenata", Les Enragés, u siječnju 1968. u Nanterreu, pod utjecajem same SI), nekoliko anarhista (koji nas neumorno podsje-

ćaju na veliki odjek svađe, 8. siječnja, između ministra Missoffea i Cohn-Bendita te mjera poduzetih protiv potonjeg) i trockista (uvjerenih da se ništa ne bi bilo odvijalo bez gorljivog aktivizma militanata njihove omladinske organizacije, Jeunesse Communiste Revolutionnaire). Nakon što se budu našle u središtu pozornosti, primadone iz maja '68. koristit će se svim trikovima da izmame što glasnjiji aplauz.

No, koji je to silogizam omogućio situacionistima uspon do vječne slave? Događaji iz francuskog maja '68. (divlji štrajk na svim društvenim razinama, kritika uloga i otuđenja, višednevni nestanak države) su najveći revolucionarni pokušaj koji je do sada doživjela neka razvijena industrijska zemlja. Situacionistička Internacionala je neraskidivo vezala svoje ime za te događaje. *Dakle*, SI je najradikalnija revolucionarna organizacija koja je ikad djelovala u jednoj zapadnoj modernoj demokraciji. Povijest joj je svjedok.

Ovakvo rasuđivanje ne ostavlja prostora sumnji. Šteta što se kao u svim silogizmima zbog uzastopnog traženja potvrda počinje forsirati realnost. Ovaj tip logičkog slijeda postane naročito koristan kad je njegova nepogrešnost samo prividna.

Ali, ostavimo sa strane akrobatiku logike i sagledajmo činjenice. Mada su već od tada brojni povjesničara pokušavali ukrotiti francuski maj prikazujući ga kao prototip "studentskih prosvjeda", ipak se odista radilo o "najvećem revolucionarnom trenutku kojeg je Francuska ikad doživjela nakon Pariške komune" (IS, br. 12). I zaista su pripadnici SI aktivno sudjelovali u tom trenutku, dodatno raspirujući plamen revolucije. Međutim, bilo bi suludo na temelju ovih činjenica zaključiti da je pobuna tog dalekog maja izbila *zaslugom* situacionista ili pak da su oni zanosili mase.

Ako prihvatimo situacionističku verziju činjenica, to jest pripisati četvorici ili petorici *Bijesnih* odgovornost za nemire u Nanterreu, smatranih polazišnom točkom pobune, bilo bi isto kao i tvrditi da je revolucija u Njemačkoj 1918. bila djelo mornara koji su zahtijevali bolju prehranu ili da je pobunu u Los Angelesu 1992. izazvalo policijsko premlaćivanje Rodneya Kinga. Beskrajni su primjeri ko-

industrije u korist pokreta, nisu se, s pravom, odazvali. Nisu bili revolucionari ti koji su morali raditi u tvornicama, oni su sjedili u starim palačama ispunjenim ozračjem i provodili vrijeme vijećajući. No, za razliku od intelektualaca koji bi da obučavaju revoluciju i koji misle da se odbijanje rada sastoji od tuđeg rada, francuski su radnici vrlo dobro znali da ne bi imali nikakve koristi od dobrovoljne okupacije sramotnog kutka koji im je kapitalizam dodijelio. Ako je točno da onom tko je *dolje* nije potreban onaj tko se nalazi *gore*, zato što se može samoorganizirati, onda je istina i da u svijetu koji su stvorili oni *gore*, svi oni koji su *dolje* nemaju ništa vlastito što bi organizirali.

Radikalni društveni pokret ne može izostaviti svoj destruktivni dio. Izmjena društvenog poretka ne podrazumijeva samo uklanjanje dominantne manjine, nego i uništenje čitavog svijeta koji je ona stvorila. Podrazumijeva, dakle, destrukciju. Ne zbog odanosti romantičnoj ideji ili zbog ekshumacije devetnaestog stoljeća niti se radi o rješenju za sve probleme, ona je samo nužan uvjet za konkretno pokretanje samoodređenja vlastite egzistencije. Nažalost, tih dana (koliko znamo) nijedan revolucionar nije uspio podijeliti prosvjednicima drevno oruđe sabotaže te demolirati spektakl.

je bi mogli navesti slijedeći ovu iskrivljenu logiku, ali ipak se na taj način, iz koristoljubivih razloga, uspijeva *povod* povijesnog trenutka prikazati kao *uzrok* iz kojeg je nastao. Neosporan je doprinos situacionista pri izbijanju pobune u maju '68., ali je isto tako očito vještačko predimenzioniranje tog prinosa i njegovo pretvaranje u očaravajući mit, koje nastavljaju njihovi sljedbenici. Kad bi se potrudili iz bližeg kuta sagledati aktivnost situacionista (nakon gašenja zasljepljujućih reflektora legende) i kad bi ih smjestili u društveni kontekst navedenog perioda, njihova bi se uloga u događajima koji su ih proslavili naglo umanjila.

U tu je svrhu vrlo instruktivno usporedno čitanje rekonstrukcija samih situacionista ili njihovih simpatizera. Radi se o sljedećim djelima: René Viénet *Enragés et situationnistes dans les mouvement de occupations*, posljednji broj časopisa IS, Mario Lippolis¹ *Ben venga maggio e 'l gonfalon selvaggio* i povijest SI od Jean-Françoisa Martosa *Histoire de l'Internationale situationniste*. Pitanja oko kojih se vrte prosituacionističke interpretacije tih "bijesnih dana" su zapravo samo dva. Po čemu se razlikovala francuska pobuna od događaja koji su se istovremeno odvijali u ostatku Europe, a i SAD-u, što ju je to učinilo radikalnijom o odnosu na druge iz tog doba? I kome pripisati ulogu inicijatora pobune, tko ju je bolje utjelovio?

Odgovor na prvo pitanje je vrlo jednostavan: samo je u Francuskoj pokret izašao iz studentskih okvira, značajno se šireći na ostatak društva. Do preokreta dolazi, po Renéu Viénetu, 14. maja kad su "radnici poduzeća Sud-Aviation iz Nantesa okupirali tvornicu i u nju se zabarikadirali, nakon što su direktora i ostale upravitelje zatvorili u urede, blokirajući vrata". Ovu "okupaciju su mnogi smatrali od značajne važnosti". Slijedećeg su dana, 15., čuvši vijest iz Nantesa, "radnici Reanulta iz Cléona (Seine-Maritime) ušli u štrajk i odlučili zaposjesti tvornicu, zatočivši upravitelje. Zatim su i tvor-

¹ Mario Lippolis: urednik talijanskog prijevoda zbirke tekstova Situacionističke internacionale, *Internazionale Situazionista 1958 — 69*, Nautilus, Torino, 1994.

nice Lockheed u Beauvaisu i Unulec u Orléansu obustavile rad. U predvečerje je, u trenutku izlaza gledatelja, dvjesto ili tristo osoba ušlo u Odéon-Théâtre i okupiralo ga”.

No, to nije sve. “Ujutro 16. maja, na vijest okupacije tvornice Renault-Cléon, jedan dio radnika Nouvelles Messageries de la Presse Parisienne započinje divlji štrajk”. Taj isti dan, 16. maj, označava “trenutak kad radnička klasa, na ireverzibilan način, počinje podržavati razvoj pokreta. U 14 sati već je okupirana tvornica Renault u Flinisu. Između 15 i 17 divlji se štrajk širi Renault-Billancourtom. Okupiranje tvornica počinje se širiti čitavom regijom”.

I upravo će u tom trenutku euforije, kad se pokret okupacija već počeo širiti radnim mjestima, Comité d’Occupation de la Sorbonne, podržan situacionistima, objaviti u 15:30, 16. maja, slavni komunikacijom kojim potiču na “imedijatnu okupaciju svih tvornica u Francuskoj i formiranje radničkih savjeta”. Ovu rekonstrukciju događaja napisao je Viénet u julu te iste godine, dok je sjećanje na te dane bilo još svježije u memoriji sudionika.

Prijeđimo sada na drugu verziju tih istih činjenica, iz Martosove knjige koju je 1989. objavila u Francuskoj nekomercijalna izdavačka kuća, Lebovici, dugogodišnji “glasnici” preostale SI. Kaže Martos: “14. maj: u Nantesu su radnici okupirali tvornice i nju se zabarikadirali. Situacionisti se pak udružuju s ekstremističkom elitom iz Nanterrea i formiraju Comité Les Enragés — Internationale Situationniste, koji će već idućeg dana kontrolirati Comité d’Occupation de la Sorbonne; 16. maj, 15 sati: Comité Les Enragés — Internationale Situationniste, u ime okupirane Sorbone, poziva na “imedijatnu okupaciju svih tvornica u Francuskoj i formiranje radničkih savjeta... Istog dana u Renault-Billancourtu baza nameće štrajk. Divlji se štrajk zatim širi čitavom zemljom, u njemu učestvuje jedanaest milijuna radnika.”

Tako se izgrađuje legenda. U svojoj kronologiji Martos izostavlja 15. maj, dan kad su se okupacije proširile na tri tvornice i jedno kazalište, kao što zaboravlja da su 16. maja, *prije* komunikacije Sorbone, već bile zaposjednute Nouvelles Messageries i jedna tvornica Re-

jakobinizma na djelu, koji je dugo vremena bio noćna mora revolucionarnih pokreta, uključujući i Komunu.”

Mario Lippolis u opisu velikog protesta 24. maja, ostajući vjeran svojim načelima, nakon što je grupice koje su htjele okupirati nezštićene zgrade ministarstava nazvao “lenjinističkim utvarama”, ushićeno nas podsjeća da se parlament “suvereno ignoriralo”.

Zaista nevjerovatno. Tih je dana čitav Pariz bio u rukama pokreta. Država je bila odsutna. Vladajuća se klasa pripremala na bijeg. Građanstvo je “od straha zanijemjelo”. Čak se u redovima oružanih snaga nazirala neodlučnost. Međutim, umjesto da iskoristi taj povoljan trenutak za stvaranje nepovratne situacije, pokret je stao i vlast je iskoristila vrijeme za reorganizaciju te krenula u protunapad (nije se izvršio napad na skladišta oružja i nisu dinamitirane institucije niti su srušeni zatvori ni zapaljeni sudovi...). 24. maja je samo Burza gorila (ali “površno”, precizira Viénet). Čini se da je prevladavajuća ideja bila: ako ne želiš osvojiti vlast, zanemari je. O uništenju se, naravno, nije ni govorilo.

Besmrtne de Sadeove riječi, kojima je Comité Les Enragés — Internationale Situationniste otvorio komunikacijom 14. maja pozivajući na obazrivost, bile su samo intelektualni citat. “Uništite dakle definitivno sve što bi moglo jednog dana uništiti vaše djelo”, rekao je nekadašnji zatvorenik Bastilje.

SI je dokazala da se *prisvajanje egzistencije* ne smije svesti samo na proizvodnju već mora obuhvatiti sve aspekte života. Mada svjesna limita savjetske ljevice ipak je ponovila istu grešku: svela je slobodu na puko pitanje upravljanja. Dok su savjetski ljevičari razmišljali o samoorganizaciji u proizvodnji, situacionisti su mislili kako samo-organizirati svakidašnji život. Ali, društvena promjena neće nikada postati radikalna ako budemo samo davali nove odgovore na stara pitanja.

Razočaravši očekivanja svih savjetskih ideologa, uključujući i situacioniste, većina francuskih radnika koji su u maju 1968. krenuli u štrajk (jedanaest milijuna) nisu uopće okupirali tvornice, oni su ih dezertirali. Na apele revolucionara, krajem maja, za pokretanje

Occupations). Svi su radikalni revolucionari tada javno izjavljivali da im je ukidanje klasnog društva krajnji cilj pokreta, svi su osuđivali javnu kontrarevolucionarnu ulogu staljinista i sindikalista, svi su bili svjesni na kraju maja da se pokret nasukao na mrtvoj točki, objavivši pri tome nekoliko mogućih razvoja situacije. I svi su se zadovoljno ograničili samo da upozore na ozbiljnost situacije.

Upravo ova posljednja činjenica iznenađuje svakog tko se danas uputi u te daleke dane. Maj '68. izgleda kao traženje *bitka* koje se, u nedostatku stvarne društvene prekretnice, odigralo više kao izražavanje nego kao djelovanje. Svi su željeli komunicirati i pričati. No, odbacivanje prošlosti nije nikada ušlo u nekakav sadržaj, dakle u sadašnjost. Krasne parole tada ispisivane, kao npr. "Ispod pločnika, plaža", otvoreno su ukazivale na drugačiji mogući život. Ali, da bi se on ostvario trebalo je voditi revoluciju osim riječima, i dijelima. Međutim, i prosvjednici i država ponašali su se kao da postoji implicitan dogovor koji objema stranama brani da pređu kritičnu točku. Premda je pokret imao snage odbiti političku igru lažne revolucije, on je također bio toliko slab da započne autentičnu. Kao da su osjećali da se odvija nešto što bi moglo odvesti jako daleko, ali nitko se nije usudio zakoračiti na taj put. Svi su teoretizirali o "točki bez povratka", ali svih je ona i terorizirala. Naspram snage prosvjednika država je pokazala svoju slabost. No, što je učinio pokret koji je dva tjedna vladao situacijom?

Nažalost, pokret okupacija iz '68. počinio je istu grešku Komune iz 1871. Tko je *neočekivano* držao Pariz na dlanu, kao što se gorko sjećao Lissagaray, "izgubio je u nekoliko sati sve blagodati za koje se izborio ujutro". Isto se desilo i ustanicima iz '68., zadovoljni stečenom slobodom i uvjereni da je radikalna promjena društva moguća *bez uništenja države*. Nevjerojatno, upravo jedan od najvećih limita pokreta okupacija, indiferentnost prema institucijama, u očima situacionista, zauzetih međusobnim odavanjem priznanja za istančani "povijesni senzibilitet", postaje njegova najbitnija odlika. Viénet je dodao nijansu zadovoljan činjenicom da se "po prvi puta u Francuskoj *ignorirala* država: upravo je to bila prva kritika

nault. Što se tiče najveće francuske tvornice, Renault-Billancourt, Martos pokušava (što je zaista smiješno) prikazati njenu okupaciju kao izravnu posljedicu navedenog sorbonskog poziva.

Očigledno je da su se nemiri u toj tvornici odvijali, kao što tvrdi i Lippolis, "između 14 i 17:30 pod utjecajem vijesti iz Nantesa, Cléona, Flinisa". Kratko rečeno, situacionisti pozivaju na okupaciju tvornica *tek nakon* što je ona već počela i bila poznata.

Međutim, kad se onda odvio povijesni susret studenata i radnika? Ni u Parizu, ni u Nanterreu, sjedištu situacionističke aktivnosti, već u provinciji, u Nantesu i u Lionu. Upravo u tim mjestima pokret okupacija po prvi puta izlazi u javnost u svojoj potpunosti. Okupacija Sud-Aviation u Nantesu odvila se nakon što su se prethodnog dana, ponedjeljak 13., studenti i radnici zajedno borili protiv policije. Slijedećeg je dana nekoliko radnika, poučenih novim iskustvom, zauzelo tvornicu i odmah dobilo potporu studenata. Izgleda da je nakon toga Nantes bio jedini francuski grad gdje se štrajkaši nisu ograničili samo na okupiranje radnog mjesta, već su pokušali stvoriti novi oblik društvene organizacije. U svojoj knjizi Lippolis tvrdi čak da Sud-Aviation u Nantesu nije bila prva okupirana tvornica u Francuskoj, u utorak 14. maja, zato što već prethodnog dana "u Lionu grupe radnika i studenata, nakon dužih zajedničkih nemira, zauzimaju zajedno Rhodiaceta i autonomno proglašavaju nastavak štrajka". U istom su se gradu, nastavlja Lippolis, studenti i radnici sukobili s policijom već 9. maja, pri napadu zgrada dviju novina. Kad situacionisti tvrde da su "poduprli aktivnost nekih revolucionarnih grupa, koje smo upoznali, u Nantesu i u Lionu", samo potvrđuju nepoznavanje aktivnosti u tim dijelovima zemlje.

Mada svjesni da su bili samo jedna kap u olujnom oceanu, situacionisti ipak ne odustaju od svojatanja uloge pokretača u valu koji je, na trenutak, prijetio potapanjem starog svijeta. Kako bi uspjeli u toj nakani prikazat će činjenice koje su prethodile maju slijedeći reducirajuću logiku reklamnog tipa, uzimajući kao polazišnu točku vlastiti mikrokozmos. Dakle, budući da su okupacije tvornica posljedica okupiranih fakulteta, budući da je okupiranje fakulteta

proizašlo iz studentskih nemira, budući da studentski nemiri započnu nakon glasovitog strasbourgškog skandala 1966., a budući da ne možemo govoriti o skandalu iz Strasbourg bez doprinosa SI, proizlazi da francuski maj duguje sve upravo SI.

1966.: u Strasbourg izbija skandal nakon objavljivanja *Bijede studentskog života* na trošak lokalnog ogranka Nacionalne udruge francuskih studenata. Osvrnuvši se na događaje, ističući uz put vlastitu ulogu u njima, situacionisti izjavljuju da će sve buduće pobune biti samo potvrda njihovih teza. Bilo bi zaista apsurdno vjerovati da su se studenti koji su tada izašli na ulice čitavog svijeta preobratali na revolucionarnom putu čuvsí Riječ SI, ali taj apsurd nije nikada dotaknuo umove situacionista zato što su bili uvjereni da “su naše ideje u svim glavama, što je poznato.”

No, sâm Viénet tvrdi da “novi revolucionarni razvoj u industrijaliziranim zemljama... možemo datirati u 1953. godinu kad je podignut radnički ustanak u Istočnom Berlinu”, nakon čega je slijedila “mađarska revolucija 1956.”, čemu moramo pridodati i “studentske nemire u Berkleyu 1964. koji su doveli u pitanje cjelokupnu organizaciju života u najrazvijenijoj kapitalističkoj zemlji”, stvarajući pokret koji će se proširiti čitavom Europom, a nadasve Njemačkom, Italijom i Francuskom. Stoga, ne možemo tvrditi da je na studente iz Berkleya utjecala SI kad su započeli prosvjede, nakon što je sveučilišna uprava zabranila pristup javnoj površini na kojoj su se inače okupljale razne političke studentske grupe. Strasburški se studenti ne bi nikad bili susreli sa SI da im događaji sa drugih sveučilišta nisu pobudili pozornost, kao što su Les Enragés sa Nanterrea započeli svoje akcije uznemiravanja *prije* susreta sa situacionistima, koji se po Viénetu odvio nakon 21. februara. Podsjetimo se također da naziv Les Enragés nema nikakve veze sa najekstremnijom strujom Francuske revolucije iz 1789. *Enragés* je senzacionalistička štampa nazivala sve studente koji su sudjelovali u nanterreovskim prosvjedima. Viénet čak precizira da su u neredima u rue Gay-Lussac, u noći onog slavnog 10. maja kad su sukobi s policijom trajali više od tri sata, sudjelovali studenti, srednjoškolci, *blouson-noire*, radnici,

stranci, djevojke te “revolucionarni elementi gotovo svih ekstremnih grupa”.

Treba li spomenuti nehotimičan doprinos sveučilišnih vlasti i policijske agresije u zaoštavanju sukoba?

Dakle, naspram ogromnog kolektivnog djela, što je oduvijek i bio svaki revolucionarni pokušaj (prijelomni trenutak uzrokovan isprepletenošću brojnih elemenata, čimbenika i okolnosti), nastojati odrediti kome pripada uloga okidača zaista je uzaludan pokušaj, koji može biti koristan samo politikantima u potrazi za novcima, sakupljačima medalja i fabrikantima idola.

U svojoj knjizi Martos pomnjivo navodi da “kad se 1975. sveučilišno istraživanje posvetilo pisanoj riječi maja '68. uz primjereno korištenje računala, otkrivene su i nove istine, koje grupa informiranih specijalista još nastoji držati u tajnosti. *Des Tracts en mai 68* (Letci iz maja '68.) na taj način uspijeva kvalitativno definirati pisane dokumente svih aktivnih grupa iz tog perioda, krenuvši od točno određenih kvantitavnih kriterija koji služe za mjerenje rječnika i sadržaja. Uz podršku računala navedena napredna komparativna metoda postiže neporecive rezultate: zbog vrlo visoke diversifikacije leksičkih oblika, zbog obujma i bogatstva rječnika, Situacionistička Internacionala je u maju '68. koristila najoriginalniji jezik.”

U redu. Naš naklon “neporecivim rezultatima” dobivenim “uz primjereno korištenje računala”. No, nakon dodjele književne nagrade “Maj '68.” situacionistima, trebali bi ispitati i sadržaj, osim stila kojim su izrazili svoje ideje. Tko se pobrinuo prelistati brdo letaka koje je cjelokupni pokret napisao u to doba, zasigurno je primijetio da se, osim književnog stila, uopće ne razlikuju od letaka brojnih drugih aktivnih grupa iz istog perioda. Bilo bi dovoljno pročitati letke Radničko – studentskog akcionog komiteta Censier (*Comité d'Action Travailleurs-Etudiants*) koji je, mada još vezan za staru proletersku retoriku, dokazao sposobnost povezivanja i koordiniranja unutar okupirane tvornice (to jest, na istom polju gdje je i SI igrala odlučujuću partiju), nesumnjivo mnogo višu u odnosu na Komitet za održavanje okupacija (*Comité pour le Maintien des*